

Harput'tan Haydarpaşa'ya Yıl 1969, Aylardan Haziran, Zil Ayrılık Çaldı

SEHER KEÇE TÜRKER

Bugün İstanbul'da, Boğaz'da, kentin yakası açık yerinde seyir hâlindeyim. Mavi rengin büyümesine ve martıların kaybettikleri mektubu arayan çığlıklarına dalmışım. Gemi birden Haydarpaşa İskelesi'nde durunca; sanki bir an hayat dondu ya da benim onunla olan ilişkim kesildi. Haydarpaşa Garı'na ilk gelişimin görüntüleri, sanırsınız ışık hızı ile uzaydaki dolaşım rotasını tersine çevirdi, gözümün önünde canlanmaya başladı.

Öğretmen olmaya yaklaştığımız günlerde ailelerimizin posta havalesi ile göndereceği yol parasını, buruk sevinçle bekledik. İlk defa evlerimize gideceğiz diye acele etmiyor, dinlence planları kurmuyoruz. Bir grup arkadaş, yani Elazığ'dan, Malatya, Sivas, Kayseri, Ankara, Eskişehir, İstanbul istikametine gidenler, bavullarımızı elimize alıp okulun önünden geçmekte olan iki atlı faytonu çevirdik. Hepimiz yağmurluyduk. Arkamıza hiç bakmadık. Çaydaçıra (mumlu dans) oyununu temsil eden âşıkların heykellerine buruk hâlde göz kırparak istasyona doğru yürüdük. Beyaz bulutlar gibi her birimiz bir yerlere savruluyorduk. Elazığ Garı'nda uzun trenler, kara kara, dizi dizi duruyorlardı,

ne yöne gidecekleri belirsiz.

Eve dönüş yolculuğuna çıkarken genellikle uğurlayanımız olmaz. Bu son ayrılışımızda sıra ve ranza arkadaşım sevgili Zişan Özen beni uğurlamaya gelmişti. Gözyaşları içinde trenin acı sesini bekledik. Yola çıktığımız tarihlerde yolcuların çoğu öğrencidir. Elazığ doğunun başkenti, aynı zamanda okul cennetidir. Bu şehirde her tür okul görmeniz mümkündür. Hatırıma Fırat Üniversitesinin açılış töreninde İstiklal Marşı'mızı ilk okuyan öğrenciler arasında oluşumuz geldi. Bu arada Keban Barajı'nın temel atma töreninde bulunduğumuzu da söylemeliyim. Okullara yakın çevre ve şehirlerden gelen öğrencilerin dışında bizim gibi uzaklardan gelen de olurdu.

Tren acı sesi ile dumanını savurarak istasyona geldiği zaman telaş başlar. Kapılara koşulur, inenlerle binenler çarpışır. Bavullar yukarı çekilir, eşyalar oturma yerlerinin üstündeki raflara yerleştirilir, nedense treni kaçırma korkusu yaşanırdı. Sanki tren kendi kendine duruyor, inenleri binenleri kimse görmüyor gibi. Beklenen düdük sesi... Hareket ediyoruz. Pencerelerden başını çıkarıp el sallayanlar, aşağıda trenin yanında koşanlar... Hiçbir şeyle ilgilenmeyenler, banklarda başka yerlere gitmeyi bekleyen yorgun bakışlı insanlar...

244

Tren yavaşça hareket edince nerden nereye gittiğimiz önemini yitirmiştir, artık insan, içinde ince bir sızı hisseder. Sonuçta ayrılıyorsunuz, gideceğiniz istasyonda kavuşacaksınız belki. Nasıl anlatılır, kimi zamanlar ayrılık kavuşmaktır ya da tam tersidir diye...

Oturduk yerlerimize, koridorlar dahi dolu. Herkes yerine yerleşsin dolaşmaya çıkacağız. Trenin en güzel yanı bu, dolaşıyorsunuz. Onların içinde ayrı bir dünya vardır. Kondüktör, makinist, temizlik görevlileri, ateşçiler, yemekhane bölümünde hizmet verenler yolcuları ile bir bütündür. Kompartımanda önce sekiz kişi oturuyorduk. Uyku zamanı herkes yerine gidecekti. Ancak kimse yolcululuğu boyunca yerinden kıpırdamadı. Sağımızdaki kompartımanda kız öğrenciler, solumuzda erkek öğrenciler bulunuyor. Öğrencileri hemen hemen aynı vagonlara toplamışlar. Böyle olunca yolculuk eğlenceli geçiyor. Başka vagonlardan sohbet katılmaya gelenler oluyor. Yer bulamayıp ayakta gitmeyi kabul edenler koridorlara battaniye atıp üstünde uyuyorlar.

Yavaş yavaş yolcular yerleşti. Dolaşma vaktimiz gelmişti lakin canımız istemedi ya da bu son yolculuğumuzda "dolaşma" fikri çocukça geldi. Tren gürültü ile gidiyor. Bir vagonun ötekine geçerken üşürsünüz, hırçın bir rüzgâr çarpar yüzünüze. Sallantıdan yalpa vurursunuz, kapılar beklemediğiniz anda hızla açılır, kapanır. Midesi bulanalar, ellerinde naylon torbalar-

la dolaşanlar... O zamanlar sigara içme yasağı yoktu. Koridor ve yemekhane bazı saatlerde sigara dumanından görünmezdi.

Eviden okula dönerken yolluğumuz olur, kompartımda birbirimize ziyafet veririz. Eve dönüşlerde ise garip oluyoruz. Ne aızığımız ne de çok paramız var. Yine de lokanta kısmında oturup varlıklarımızı birleştirerek kendimize uygun yiyecekler bulurduk.

Bizim tren, özel bir durum olmazsa küçük istasyonlarda durmaz. Hızını keser, şehre yavaş yavaş girer ve yavaş yavaş çıkar. Hızlanıp yavaşlama hâlleri çok hoştur. Nasıl naz yapar, nasıl homurdanır, bacasından nasıl dumanlar çıkarır bir bilseniz. Hızına ulaştınca da bir türkü tutturur ve hep nakaratını söyler.

Köylerden, kasabalardan geçerken çocukları, çobanları görürsünüz. Gazete isterler. Bu yüzden son günlerin gazetelerini günler öncesinden bağlarım, çantama atarım. Trenin yavaşladığı yerlerde fırlatırım çocuklara doğru, heyecan verici bir duygudur. Trenin rüzgârı ile geriye savrulan gazete ve arkasından koşan minik ayaklar...

Baskil, Kale, Battal Gazi'yi geride bıraktık. Malatya'dayız. Tren burada durur. Acele ederek inenler ve binenler vardır. Son yolcu trene atlayınca hareket memuru düdüğünü çalar, bayrağını sallar. Tekrar tempolu gidiş başlar. Bu komşu şehre okul gezisi yapmıştık. Nedense bir parkta salıncağa bindiğimiz an, bende en güzel anı olarak kaldı. Malatya Garı'nda da hediyelik eşyalar satılır. Tespihler, ağızlıklar, kayısı... Bu tarihî garda, Divriğili, Kangallı arkadaşlarımızla vedalaştık.

Artık kompartımda oturuyoruz. Sağa sola, ileri geri sallanmayı önemsemiyor, anılardan söz ediyoruz. Mırıl mırıl şarkılar söylüyoruz. Birbirimize hatıra yazıları yazıyoruz. Bir durgunluk gelmiş üstümüze. Gerçekten durgunluk muydu yoksa öğretmen olmanın mesuliyeti kendini göstermeye mi başlamıştı?.. Hekimhan'dayız. Hasan Çelebi'den, Çetinkaya'dan, Ulaş'tan geçtik. Hiçbirimizin içinden dışarılarla ilgilenmek gelmedi. Birkaç arkadaşımızdan Sivas Garı'nda ayrılacağız. Onlarla biraz daha zaman geçirmek niyetindeyiz. Okulda bizim için çalan son zilin sesi kulağımızda. Bir zilli hayattan ötekine koşuyoruz. Her sonu bir başlangıç takip eder. Bir anlamda yeni başlangıcımızı bulmak için uzun, çetin yola ilk adımlarımızı attık. Erkek öğrencilerin bulunduğu kompartımdan saz sesi geliyor. Bizler de hafif hafif eşlik ediyoruz. Bir süre sonra davet edildik. Sivas Garı'na kadar çaldık söyledik. Güldük eğlendik.

Güldük eğlendik dediğime bakmayın. Aslında gerçek anlamda hüznün, üzüntü, acı ya da hepsini birden yaşıyorduk. İçimizde sızı vardı. Okulun kapısından çıktıktan sonra bu sızı giderek arttı. Trenden inen her arkadaşımız sızının üzerine tuz biber ekti. Biliyorduk ki bu gidişin dönüşü yoktu. Tren yürüdükçe Elazığ’ dan uzaklaşıyorduk. Elazığ’ ın, Mamuret’ül Aziz adını da, Harput adını da çok sevmiştik. Aslında adının önemi yoktu. Elazığ bizden bir parçaydı. Öğrenciliğimizi ve en güzel anılarımızı ona bırakarak ayrılıyorduk. Belki içimizi sebebini bilmediğimiz bir korku da sarmıştı. Bir öğretmenimiz “Beğenmediğiniz siyah okul formlarınızın değerini bilin. Onu çıkardığınızı an sizi zor bir hayat bekliyor” demişti. Bizler 17-18 yaşında birdenbire adam sınıfına, öğretmen olarak girmiştik. Hep sözünü ettiğim gibi gençliğin ne olduğunu anlayamadık, ara yerde kaynadı gitti. İşte bunun içindir ki bu yılların öğretmenleri yaşlanmıyor. Buldukları ilk fırsatta gençliklerini yaşama gayreti içine giriyorlar. Bu tespitim araştırma sonucudur, gerçektir.

Sivas Büyük İstasyon, burada fazla kalacağız. Karşı yönden gelen treni beklemek zorundayız. Sivaslı arkadaşlarımızla gara inerek, tarihi garı bir kere daha görmek istedik. Üzerinde “Sivas Hatırası” yazılı kalem ve uzun ağızlık aldım. Oturduk banklarda; lacivert, gri, kırmızı kıyafetli hareket memuru düğününü çalana kadar. Garlarda insanlar hep telaşlı oluyorlar. Çoğunun da yükü fazla, çuvallar, denkler... Ciddi suratlı, mütevazı duruşlu insanlar...

Trenimiz önce yavaş, sonra hızlı ve kararlı şekilde yoluna devam ediyor. Tünellere girince birden gece karanlığı doluyor kompartımana. Dik kayaların arasından, köprülerin üstünden geçiyoruz. Saatlerce dağların arasında kalıyoruz. İsleniyoruz. Rengimiz değişiyor. Bazen gördüğümüz kaleler Harput Kalesi’ni aklımıza getiriyor. “Arap Baba, Arap Baba” diye sesleniyoruz. Gidiş yönümüzü sihirli bir değnekle tersine çevirmek geliyor içimizden.

Trenlerin kendine has isli bir kokusu vardır. Bu koku yolcularına siner. Kazanına durmadan kömür atılan buharlı trenlerde ya sıcaktan patlarsınız ya da üşürsünüz. Kompartımanda ter içinde tam uykuya daldığınız zamanda kondüktör “biletler,” diye kapıyı açar. Trenlerde kimse kompartımanın kapısını çalmaz. Birini arayanlar kapıları açar, insanları süzer, sonra kapıyı hızla sürer giderler.

Sivas-Kayseri arasını birbirimizin omuzlarında tavşan uykusunda geçmişiz. Küçük istasyonları bu sefer göremedik. Büyük istasyonda inenler binenler oldu. Öğrenciler azalıyor... Gardan burnumuza çemen kokusu geliyor... Kayseri Öğretmen Okulundan 1967 ders yılının ortasında futbol maçı

yüzünden perişan halde bizim okula gönderilen Sivaslı arkadaşlarımız aklımıza düşüyor, konuşmuyoruz. Hareket memuru düdüğünü çaldı, bayrağını kaldırdı. Trenimiz yalpa vurarak hareket etti. Birçok köyden, kasabadan geçtik. Sır dolu dağları gördük. Kimine uzaktan el salladık. Kiminin eteklerinden, kiminin içinden yol aldık. Ferhat ile Şirin'i andık. Yerköy'de nedenini bilmediğimiz kısa bir mola verildi. Yarı uyur yarı uyanık geçiyoruz buralardan. Balıseyh, Çetinkaya, Elmadağ ve Ankara garındayız. İki yıldır tren yolculuğum Ankara'da son buluyordu. Bu yıl son durağım İstanbul. Taşınmışız.

Arkadaş sayımız iyice azaldı. Tren de tenhalaştı. Ne haldeyiz biz de bilmiyoruz. "Gitmek mi zor kalmak mı, ölüm Allah'ın emri şu ayrılık olmasa..." Yenimahalle'den geçerken burnumun direği sızladı, ağlamaklı oldum. Kendimi Ragıp Tüzün Caddesi'nde yürür gibi görüyorum. Artık Ankaralı gibi bu şehirde olamayacağımı biliyorum. Bir hayal gibi gözümün önünde veda ediyor çocukluğum ve her şey... Tren Atatürk Orman Çiftliği'nin yakınlarından geçerken camı açıp bir ağacı tutmak geldi içimden. Paramparçaydım. Her parçam bir yerde kaldı. Belki bu yüzden bir şehre ait olmayı kabullenemedim. Hep köylü olma özlemi çektim. Şimdi sorarsanız sadece Türkiyeliyim.

Eskişehir'e varana kadar hemen hemen konuşmadık diyebilirim. Dışarıyı gözledik. Bir kompartımanda ağlayan çocuğun sesine kulak verdik. Ara koridorda denklemin üstüne kıvrılıp uyuyanların horlamasını dinledik. Durmadan konuşan iki kadının sesi duygularımızı, anılarımızı rahatsız etti. Eskişehir Garı'na yaklaşırken makinist hız kesti, sonra tren durdu bir hışımla. Eskişehir'in tahinli ekmeği meşhur, trenden inip alanlar oluyor. Lüle taşından yapılmış hediyelik eşyalar da var. Yine telaşlı insanlar, hiç kimseye bakmadan yerleri süpüren görevliler... Sonra yine hareket memurunun düdüğü, bayrağı ve trenin yanık sesi... Yorgunluğumuz her hâlimizden belli... Hele rengimiz... Kara tren rengindeyiz. Güzergâhımızda manzaraların da renkleri değişti. Ankara'dan çıktıktan sonra yavaş yavaş bozkırlar bitiyor. Yeşilliklerin hüküm sürdüğü bölgeye geliyoruz. Marmara yeşilin her tonunu barındırıyor bağrında... Arifiye'den tıkr tıkr geçerek yolu bitirmeye çalışıyor Doğu Ekspresi. Adapazarı'ndayız. Yarım saat sonra yine yavaşlıyoruz. Şehrin tam ortasından geçiyoruz. Hiçbir yerde bir şehri trenden, bu kadar yakından göremezsiniz. Hiçbir yerde trene gölgelik yapan tarihî koca çınarlara, coşku içinde şarkı söyleyen kargaları dinleyemezsiniz. Ünlü İzmit Garı'ndayız. Nedenise normalden fazla kaldık bu istasyonda. Kim derdi ki kısa süre içinde tayinim çıkacak ve hayatımın seyrini ortasından tren geçen bu şehir değişti-

recek diye...

Körfez, Pendik, Kartal, Kadıköy... Yolun sonuna geldik. Yol boyu geri geri giden her şeyi yolcu ettik ya da onlar yerlerinde duruyor, biz kaçır gibi uzaklaşıyoruz. Koca tren, hurda yığını gibi kendini rayların üstüne attı. Sular dumanlar çıkardı bir süre, sonra sakinleşti... İstanbul'da, tarihi Haydarpaşa Garı'ndayız. Akşam karanlığı basmıştı. Bu ilk akşam saatlerinin ve garların beni hüzünlendiren, içine çeken efsunlu bir yanı vardır. Son yolculuğun son garında hissettiğim, hüzünden öte bir duyguydu. Gözlerim buğulu, Elazığ, arkamızdan İstanbul'a yürümüş gibi sisler içinde bir görünüp bir kayboluyor. Sanki ruhum bedenimden çıkmış, bir köşeden kendimi seyrediyorum. Büyümüştüm bu noktada ve bunu hissettim.

Tren yolculuklarını hep sevdim. Bunaldığım zamanlar onlara tutunurum. Birine atlayıp dünyanın öteki ucuna gitmek gelir içimden ve giderim. İstanbul'da, Haydarpaşa Garı'nda uzun trenler, kara kara, dizi dizi duruyorlar, ne yöne gidecekleri belli olmadan...

İstanbul Boğazı'nda sefer yapan "Boğaziçi" adlı gemi Harem İskeleyi'ne yanaştı, başka bir âlemden gelmiş gibi karşı kıyıya çıktım.